

Чернігівська обласна універсальна
наукова бібліотека ім. В.Г.Короленка

Єднання для спілкування

методично-бібліографічні матеріали

Чернігів – 2008

ББК 78.38
Є 34

Єднання для спілкування: методично-бібліографічні матеріали / ОУНБ ім. В.Г. Короленка; підгот. А. Матюшенко; відп. за вип. Ю. Самойленко. – Чернігів, 2008.– 24 с.

Читацьке об'єднання – одна з популярних форм бібліотечного обслуговування населення. Інтерес до книги, до змістовного дозвілля об'єднує навколо бібліотеки найбільш активних і свідомих користувачів.

Видання пропонує методичні рекомендації щодо організації та умов діяльності клубів за інтересами і деякі цікаві приклади їхньої роботи.

Комп'ютерний набір: В.Шевченко
Комп'ютерне макетування: В.Даценко, Л.Олійник
Ризограф ОУНБ ім. В.Г.Короленка
Тираж: 35 прим.

Клубні об'єднання за інтересами вже давно стали звичною складовою бібліотечного середовища, важливим інструментом пропаганди книги, популяризації бібліотеки у суспільстві. У професійних публікаціях широко висвітлюється досвід кращих бібліотечних читацьких угруповань. Увагу фахівців привертають різноманітні аспекти любительського руху (соціальні, психологічні, комунікаційні, культурологічні тощо), його місце в дозвільному просторі нашого сучасника. Пропонований матеріал ставить на меті деяке узагальнення теоретичних засад, методичних та практичних пропозицій щодо створення та успішного функціонування клубу за інтересами в бібліотеці.

Психологи стверджують, що позитивні емоції – така ж необхідна для людини річ, як фізіологічні потреби чи відчуття безпеки. На жаль, сучасна реальність залишає позитивним емоціям надто мало місця. Натомість виснажує щоденними стресами, стикаючи людину сам на сам з життєвими випробуваннями. А щастя, як казав Аристотель, завжди на боці того, хто задоволений. Простий рецепт “спасіння від потрясіння” пропонує відомий російський режисер О.Балабанов – знайти своїх і заспокоїтись. Бібліотека – саме таке місце для “своїх” – тих, хто не утратив смак до читання, хто відчуває потребу в неформальних контактах з однодумцями, творчій самореалізації та самоствердженні. Бібліотека допомагає їм знайтися і об'єднатися заради спільних культурних задовольень.

За видами та формами діяльності клубні угруповання поділяються на пізнавальні, перетворювальні, комунікаційні, ціннісно-орієнтаційні. Насправді, в клубній практиці різні види діяльності переплітаються, але переважають, як правило, один-два.

Соціальні ознаки (вік, стать, сімейний стан, стан здоров'я) угруповують людей в жіночі, чоловічі, дитячі, молодіжні, ветеранські, сімейні клуби, клуби для осіб з обмеженими можливостями. Тематику та провідну проблематику клубів визначають групові інтереси читачів, які годі й перераховувати, настільки вони різноманітні.

Природньо, що, зважаючи на бібліотечну специфіку, найчастіше створюються об'єднання любителів книги, поціновувачів мистецтва (літературно-музичні салони, вітальні, літературні кафе, театри книги), клуби творчої інтелігенції, краєзнавчі клуби.

У молодіжному середовищі користуються популярністю інтелектуальні, дискусійні клуби, всілякі аматорські об'єднання (літературної творчості, бардівської пісні, дизайну).

Досить часто зустрічаються в бібліотеках клуби колекціонерів (чого завгодно – від книжкових мініатюр до екзотичних рослин).

З вивчення кола дозвільних інтересів своїх читачів шляхом анкетування, опитування, експрес-інтерв'ю; за допомогою зошита зауважень, скриньки пропозицій і розпочинається шлях читацького об'єднання як творчої ідеї бібліотеки. Хоча подібна ініціатива може виникнути безпосередньо в колі активних користувачів, що мають певні захоплення і духовну спільність.

У будь-якому випадку бібліотека має чітко визначити для майбутнього клубу його суспільно значущі цілі (в тому числі – участь в реалізації бібліотекою її громадянської, культурної, просвітницької місії) і усвідомити свою відповідальність за тих, «кого вона приручила». Ця відповідальність не означає повне опікування клубним життям. Серед ознак любительської діяльності, таких як активність, безкорисливість, прагнення до найповнішої реалізації своїх захоплень є й організаційна самовибудованість. Тобто, клуб за інтересами, як мала соціальна група, що формується і діє на основі міжособистісних відносин, може мати певну управлінську самостійність. Але, як, правило, керівництво та відповідальність за клуб бере на себе бібліотека. І перший, і другий варіант не є оптимальним. Найкраще – заохочувана ініціатива, коли бібліотекарі підтримують на керівних посадах в клубі найбільш активних і шанованих його членів, залишаючи за собою, наприклад, участь у Раді.

Стимулом до управлінських обов'язків можуть бути різноманітні книжкові подарунки, деякі пільги в користуванні бібліотечним сервісом, переважне право на реалізацію своїх творчих здобутків (видання літературних творів, персональні виставки тощо).

Звичайно, формальним лідером клубу і його керівником може бути бібліотекар. Постать лідера дуже важлива як запорука успішності і популярності клубу, його майбутнього довголіття. Справжній лідер повинен бути авторитетним, але не авторитарним, ліберальним, але не безладним. А ще – комунікабельним, доброзичливим, уважним, діловитим, інтелектуальним. Найкращий стиль управління – демократичний, що створює атмосферу поваги, довіри, бажання працювати разом. Слід зазначити, що багато наших колег за своїми людськими та професійними якостями, креативними здібностями цілком відповідають вимогам соціального лідерства і успішно справляються з керівництвом клубними угрупованнями.

При всіх супутніх проблемах, додаткових навантаженнях ця роль має і багато принад. По-перше, вона гарантує особисте духовне та інтелектуальне зростання в товаристві неординарних людей, в постійному оновленні знань. По-друге, успішний клуб “працює” на імідж бібліотеки, підвищуючи її суспільний статус. Але і бібліотека має “працювати” на клуб. Його тематика повинна відображатись певною мірою і в профілі комплектування фондів, і в інформаційно-бібліографічному забезпеченні потреб клубу (корисні бази даних, індивідуальне та групове інформування), і в наданні матеріально-технічних ресурсів бібліотеки для його повноцінного функціонування. Адміністрація бібліотеки бере на себе представницькі функції, допомагаючи налагодити партнерські контакти, корисні соціальні зв'язки, популяризувати клуб через ЗМІ.

Отже, ідея створення клубу обговорюється з ініціативною групою зацікавлених користувачів і закріплюється на установчих зборах прийняттям основного регламентуючого документу – Статуту або Положення. В ньому визначаються такі основні моменти: цілі та завдання клубу, форми його роботи, регулярність засідань, умови членства, органи самоврядування (голова або керівник, Рада, актив), структура (можливі різноманітні секції в залежності від ступеню розвитку інтересу учасників або його профілю). Дуже важливим є фінансове питання. Було б непогано запровадити невеликі членські внески на задоволення нагальних потреб клубу (організація засідань, квіти для гостей, подарунки ювілярам, витрати на поїздки, аудіо-відеоматеріали тощо). Відповідно до управління клубу обирається касир та

ревізійна комісія (у складі 3-х осіб). Результати перевірки фінансової діяльності клубу заслуховуються на щорічних звітно-виборчих зборах.

Необхідно обговорити і такі моменти, як назва майбутнього клубу, його символіка, атрибутика (девіз, герб, гімн, прапор, значок, аксесуари і т.ін.). Ці елементи зовсім не другорядні. Вони створюють “лица необщого виражене”, заряджають учасників енергією колективного пошуку, дитячим азартом гри.

Так, звичайно, життя кожного клубу (довге чи ні) це завжди трошки гра. І в кожного її учасника – своя позиція, яка може й не співпадати з соціальною. В тому і полягає завдання бібліотекарів, щоб атмосфера клубу (легка, невимушена, розкута), згуртована діяльність сприяла розкриттю найкращих людських якостей, талантів, здібностей, забезпечувала душевний комфорт і релаксацію.

У подальшій історії клубу будуть поступово складатись певні традиції, ритуали: урочистий прийом нових членів, початок і закінчення сезону, відзначення ювілейних дат клубу та днів народження його членів, спільні поїздки, ведення літопису тощо.

Обов'язковою традицією кожного засідання має стати книжкова виставка, адже бібліотека ніколи не забуває про своє головне завдання – “розважаючи – просвіщай”. А щодо формату засідань, їхньої тематики – тут безмежне поле для інноваційних пошуків, спільної фантазії, винахідливості, дискусій як членів клубу, так і всього колективу бібліотеки.

“Світ і життя легше зрозуміти через книгу”. З цим висловом знаменитого іспанського письменника Артуро Перес-Реверте погодиться кожен справжній бібліофіл. Шанувальники книги – найчисельніший контингент читацьких любительських об'єднань. Їхні літературні уподобання – від детективів до фентезі, від любовного роману до “вічно юної класики”. Багато любителів книжкової культури й самі займаються літературною творчістю, досягаючи часто досить високого професійного рівня. Публікації найуспішніших аматорів (окремими виданнями, у збірках) друкуються за активної допомоги і підтримки бібліотек. Так, літературно-мистецьке об'єднання “Убідь”, що з 1995р. діє при Сосницькій ЦРБ, щорічно підсумовує свою роботу виданням однойменного альманаху. Від заснування і донедавна об'єднання очолював М.П.Адаменко – член Спілки письменників та Спілки журналістів України, лауреат літературних премій ім. Б.Грінченка та М.Коцюбинського, кавалер ордена “За мужність”. Нині Микола Петрович передав естафету керівництва молодому поколінню, але й досі залишається безперечним авторитетом для всіх членів об'єднання, людей різних професій, віку; вчителем, літературним критиком, редактором. Багатьом талановитим початківцям Микола Петрович допоміг зробити перші кроки у велику літературу, як, наприклад, Катерині Кальченко (до речі, першій і єдиній в Україні жінці-бджоляру) зі збіркою ліричних поезій “Вересковий мед”.

За шість років існування літературної вітальні при Ніжинській центральній міській бібліотеці ім. М.В.Гоголя її члени (переважно – люди похилого віку) пройшли серйозний шлях від перших несміливих поетичних спроб до серйозних професійних досягнень. Вийшло 9 альманахів (їх складає поет О.Світлійший), присвячених 60-річчю визволення Ніжина від фашистської окупації, рідному місту та його юному поколінню, Новому року і Різдву, любовній ліриці, Т.Шевченку, жінкам і святу 8 Березня, дітям, гумору та сатирі, 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Вершиною творчих досягнень вісімнадцяти членів літературної вітальні стала їх участь у збірці поезій “У храмі духу”, що була виданої за сприяння міської влади при організаційній допомозі директора ЦМБ Р.М.Хачатурян. Дві збірки віршів випустила активний член літературної вітальні В.М.Гетьман. Виїзні засідання у цієї незламної духом жінки, інваліда першої групи, стали доброю традицією об'єднання.

Серед традиційних форм роботи літературних читацьких клубів – зустрічі з письменниками, поетами (в циклі ” 9 зустрічей одного року”) літературні дебати (за такими, наприклад, темами: “Роксолана – патріотка чи грішниця”, “Чорне, біле або... читай усе

підряд”, “Чим можна заробити мільйон доларів: проза Д.Донцової”). На клубних зустрічах можна організувати обговорення книжкових новинок (“Прем’єра книги”, “Дні відкриттів навколо однієї нової книги”), читацькі діалоги (“Магія читання”), майстер-класи професійних літераторів. Клубні активісти допомагають бібліотекарям у складанні рекомендаційних списків (“Читач-читачу”, “Бестселер світової літератури”, “Бестселер Інтернет-літератури”, “Книжкові принади осені... зими...весни...літа”), беруть участь у проведенні масових читацьких акцій (фестиваль книги, свято читацьких задоволень) читацьких конкурсів (конкурс знавців творчості літераторів-земляків “Знай наших”).

Бібліотечною новинкою є організація індивідуальних книжкових виставок. Їх автори – члени читацьких клубів, які представляють публіці свої літературні уподобання. Виставка доповнюється фотографією автора, його висловлюваннями про книги, можливо – власними ілюстраціями, цитатами в картинках.

У дозвільній роботі літературних клубів багато оригінальних знахідок: літературно-музична ікебана за творчістю місцевих художників та поетів (“Збираю очима букет”), бібліоігри знавців, літературно-творчі ігри (“Врятуємо Пушкіна від дуелі”, “Шукайте істину в єднанні”), літературно-музична прогулянка (“Читанка – забаганка”), театралізовані бали та шоу- вечори (“Танго: безмежні можливості”, “Українські класики в країні “нових українців”, “Мечі та поцілунки” за творчістю М.Гумільова, Й.Мандельштама, “Музи Срібного віку”: З.Гіппіус, М.Цветаєва, А.Ахматова», “Печальним гумором серйозний Чехов”).

Сьогодні великою популярністю серед молодих бібліофілів користується анонімний обмін книжками за допомогою своєрідної гри – “буккросингу”. Її учасники залишають книжки десь у схованках по всьому місту і спеціальними сигналами, знаками, символами “наводять” на них всіх бажаючих. В буккросинг грають справжні книжкові фанати, які прагнуть своєю пристрасною до читання “заразити” якомога більше людей. Варіанти буккросингу: букрей (пересилання книжок поштою без зворотньої адреси), букринг (те ж саме, але за умови повернення). Бібліотека може влаштувати для членів своїх читацьких клубів менш витратний і рухливий буккросинг, виділивши для книжок окремі шафи та полиці.

Цікавою на інноваційні клубні знахідки є робота читацького об’єднання “Е+Ф” (“Естетика+Фантазія”) в Самарській ОДБ. Такі ж ініціали має улюблений герой шанувальників інтелектуальних детективів Б.Акуніна Ераст Фандорін . Мета клубу – стимулювання інтересу молоді до російської культури Золотого та Срібного віку, а предметом зустрічей стала поетика побутової поведінки представників тієї славної епохи, що давно поринула в глибини часу.

Незвичний формат зустрічей у клубі: тейбл-ток, інформаційне повідомлення, сеанс літературної магії, історико-культурологічний екскурс, вечір-роздум. Також в незвичному, дещо загадковому та інтригуючому ракурсі представлені теми засідань: “Російський дендизм: історичний екскурс”, “Російський бомбизм: екстремали в житті та мистецтві”, Картярська гра в житті і російському суспільстві: від “Пікової дами” до “Бубнового валету”, “Побут і культура дворянської садиби і столиці: Обломов і Штольц”. У формі історико-літературного серпантину пройшло засідання, присвячене світським розвагам (бал, салон). “Поняття честі і дуель в російській дворянській культурі” обговорювалось як культурно-історичний калейдоскоп.

А ще була художньо-інформаційна мандрівка по “Літературних кафе Срібного віку”, бенефіс епістолярного жанру “Я к вам пишу...”. Так для молодих членів клубу книги Б.Акуніна стали не лише об’єктом естетичної насолоди неповторним авторським стилем, глибиною думки, незмінною вигадливістю сюжетів. Уважний читач може знайти в його книгах безліч інформації – напевне, цікавої і корисної для покоління 21 століття.

Інтерес до історії, в т.ч. історії рідного краю об’єднує допитливих читачів у клуби краєзнавчого спрямування. Світ не пізнаєш, не знаючи краю свого. А не знаючи – не

полюбиш. Отак, від краєзнавства до краєлюбства цілеспрямовано розвиває бібліотекар зацікавленість читача історичним минулим і сьогоденням своєї «малої» Батьківщини, її культурою, долями відомих земляків, власне й історією повсякденності, звичайного життя звичайних людей.

Справжня культурна ностальгія спонукає наших сучасників досліджувати давнину заради кращого розуміння дня прийдешнього.

Клуби краєзнавців – учасники фольклорно-генеалогічних експедицій “Слідами минулих поколінь”, Фестивалю геральдики “Пам’ятай споріднення своє” (м. Чебоксари, Чувашія), численних громадських акцій по збереженню місцевих пам’яток історії та архітектури. Показовим є досвід краєзнавчого клубу «Фенікс», що вже більше 20 років діє при Смоленській ОУНБ. Його учасники ведуть велику дослідницьку роботу за темами, які раніше були під неофіційною забороною: “Бабині Яри на Смоленщині”, “Катинська трагедія”, “Перші віки християнства на Смоленщині”. На зустрічі до клубу приходять зарубіжні гості – вчені, релігійні діячі. Членами “Феніксу” видано понад 30 книжок, опублікована велика кількість статей, в т.ч. до двотомної енциклопедії “Смоленська область”. Але “Фенікс” відомий і славний не тільки історичними розвідками, але й невтомною працею по захисту неповторного архітектурного обрису міста, відродження його духовної самобутності. Клуб організовує дискусії з проблем забудови міста, наглядає за якістю реставраційних робіт, проводить протестні акції на захист пам’яток старовини, виконує соціальне замовлення від мерії – створення банку пам’яті перейменувань старих вулиць. Завдяки клубу “Фенікс” краєзнавство на Смоленщині стало насправді масовим рухом, до якого охоче приєднується молодь. Смоленська юнь – активні учасники творчих краєзнавчих конкурсів, невтомні збирачі експонатів для шкільних музеїв (вони, до речі, є зараз у кожному середньому учбовому закладі).

Юні краєзнавці з однойменного клубу, що створений при Ядутинській сільській бібліотеці Борзнянського району, відстежують історію свого села з часу його заснування у 1160 році вивчають історію своїх родоводів.

Ользі Степанівні Лантух – бібліотекарю із с.Наумівка Корюківського району в її багаторічній подвижницькій праці по створенню краєзнавчої кімнати-музею завжди допомагали учасники клубу “Джерело”. Для них і разом з ними Ольга Степанівна вигадує цікаві форми засідань, шукає нові теми: “Під батьківською стріхою: за сторінками енциклопедії села”, “Колись в селі і в господі: історико-краєзнавча експедиція”, “Гомін далеких віків: урок історичної пам’яті”.

Різнобарвна палітра минулого життя – природа і люди, свята і будні, культура і господарство постають перед допитливим поглядом школярів – членів клубу “Краєзнавець”, що є спільним проектом Ніжинської міської бібліотеки ім. М.В.Гоголя та ЗОШ № 10. Зібрання у клубі проходять як літературно-музичні вечори («Ніжинщина, освячена у слові») зустрічі з відомими людьми, вечори народознавства (“Народні сімейно-побутові звичаї і традиції”), уроки історичної правди (“Ніжин і ніжинці у Великій Вітчизняній війні”). Творчі долі видатних земляків М.Бернеса, Е.Бистрицької стали темою розмови на уроках естетики, а символіка, пов’язана з берегинею жіночої вроди – хусткою, обговорювалась на посиденьках.

Вже шестирічна історія клубу – результат тісної співпраці дітей і їх наставників: вчителів, наукових співробітників краєзнавчого музею і, звичайно, бібліотекарів, які кожному клубну зустріч супроводжують виставками, оглядами, переглядами літератури.

Історія кожного клубу збагачується і власним, і запозиченим досвідом. В роботі краєзнавчих клубів є чимало цікавих знахідок. Це, наприклад, участь у проектах “зеленого туризму” з ретромандрівками старовинними вулицями, садибами, природними та історичними пам’ятками. Можна провести цикл віртуальних подорожей: “По мапі нашої області”, “Сім чудес Чернігівщини”. В молодіжній аудиторії популярні пізнавально-ігрові

програми: “Котилася торба, або у що гралися наші предки”, “ Глечик, горщик та макітра: український народний посуд”, “Кипи, кипи, борщику: українська кухня”, “Перебийніс та Перескочитин: імена, прізвища та псевдоніми українців”, “Стелися, барвінку: квіти, трави та дерева у народних піснях, легендах та обрядах”.

Сприяття відродженню національного духовного надбання – висока місія краєзнавчих клубів. Але її беруть на себе і клуби широкого профілю – наприклад, жіночі. Це й не дивно, адже саме жінка вважається Берегинею роду. Через материнське слово і пісню долучаються до культурної пам’яті народу нові покоління. Відомо, що жінки чисельно переважають в клубній читацькій аудиторії. По-перше, вони більше читають. Крім того, жінок більше, ніж чоловіків, приваблюють емоційні контакти, встановлення дружніх стосунків, можливість саморозкриття. Тож і обирають вони для своїх клубів серйозні, глибокі напрямки: екологія довкілля і душі, людяність і права жінки та дитини, вічне і духовне, красиве і корисне (клуб “Порадниця” Наумівської сільської бібліотеки Корюківського району). А теми засідань в “Порадниці” звучать по-жіночому красиво і лагідно: “ Від кохання світяться зірки” (година цікавих відкриттів), “Зоріє в небі мамина любов” (літературно-художня експедиція), “Спасівські метафори” (народознавчі мініатюри), “ У родинному колі: моє і наше щастя” (екскурс у потаємне), “ Надвечір’я ” (життєве ток-шоу), “Знайди себе: світ наших захоплень” (вечір творчості і краси).

Захоплення сучасної жінки – найрізноманітніші: література, мистецтво, психологія, подорожі – все, що піднімає над буденністю, розвиває інтелект, збагачує емоції. А поряд з цим– широке коло суто жіночих інтересів: дім, сад, город, сім’я, здоров’я, мода... Ось і в жіночих клубах Іскітимської ЦБС Новосибірської обл. в програмах зустрічей співіснують поетичні вечори (“Жінка у житті С.Єсеніна”, “Моя мадонна”), музичні спогади, присвячені пісням воєнних років – і конкурс капелюшків, «Мамин конкурс» із номінаціями: мама – рукодільниця, артистична, кмітлива, співоча. А ще завзяті сибірячки заочно мандрують “По країнах і континентах”. Японія, наприклад, була представлена темами: “Ікебана поросійськи”, “Оригамі для розвитку моторики пальців”, “Виховання дітей у Японії”. Подібні подорожі можна продовжити: “Уїк-енд в Парижі і не тільки”, “Жар-Африка –країна чудес”, “Німеччина – з казками і легендами” і т.ін. Садово-дачні захоплення іскітимських жінок втілилися у “Свято гарбуза“, осінні посиденьки з конкурсно-розважальною програмою “Дарунок осіннього столу”. Ці дарунки можна представити на виставці досягнень городнього господарства “Кабачок, покажи свій бочок” або “Піду до городу шукати доходу”. Навіть День бур’яну – привід до свята, і “Богиню селянських дворів” – корову можна чемно і весело вшанувати.

Жінки охоче прислухаються до порад і самі надають консультації чи не на всі випадки життя. Це теж – пропозиція до зустрічей: “Як організувати домашнє свято“, “Поговоримо про День народження”, “ Тасмниці спілкування”, “Обереги вашого дому”, “Ваше квартирне питання”, “Сам собі лікар-аптекарь”. Прикрасять тематику засідань жіночих клубів “П’ять хвилин з мистецтвом”, “ Вечори оновленої душі” (яскраві картинки дитинства, зіткані з дитячих почуттів, мрій і сподівань, й передані словом, музикою, піснею).

Безумовно, зацікавить жіночу аудиторію стильне шоу “Дещо особливе для особливої жінки” (зустріч з відомим у місті модельєром організували прилуцькі колеги).

Кожна жінка особлива по-своєму, але загальну увагу привертають ті, хто, за американським висловом, “самі себе зробили”, досягли у житті (іноді – всупереч тяжким обставинам) помітних успіхів. Наша сучасниця досить часто– цілком успішна бізнес-леді, відповідальний керівник, і коло її спілкування – в ділових клубах. На жаль, подібні клуби рідко зустрічаються в бібліотеках, але є й винятки. Клуб ділових жінок ВЕРБА успішно працює при Саткинській ЦБС Челябінської обл. за проектом “Жіночий успіх міста”. У кожній учасниці клубу – свої рецепти успіху, якими вони ділилися під час “презентацій

особистостей”. Презентації мали назву «Лідер» і проходили під гаслом: “Мої думки – дах над головою, мої почуття – атмосфера мого будинку, мої вчинки – фундамент мого життя”. До речі, поруч із жіночим діловим клубом в центрі ділової та соціальної інформації Саткинської ЦБС створено клуб для приватних підприємців, представників малого та середнього бізнесу. Мета клубу – встановлення партнерських відносин між Центром, підприємцями та місцевою адміністрацією в режимі: підприємець-підприємець, підприємець-адміністрація, підприємець-Центр. Бібліотека ставить перед собою завдання забезпечити оперативною діловою інформацією членів клубу, залучити представників адміністрації до вирішення проблем малого і середнього бізнесу, ознайомити підприємців з новими інформаційними технологіями (інтернет, правові бази даних), організовувати масові заходи ділового (збори, засідання, тренінги) та дозвільного характеру.

Цикл зустрічей “Хто сказав, що ти, жінко, мала і безсила”– надасть комусь із присутніх душевної наснаги, зарядить позитивною енергією, вірою у власні сили.

Дуже важливий такий оптимістичний погляд на себе, на оточуючий світ для тих, хто тільки робить перші кроки у доросле життя. Професійно скерована бібліотекарями, психологами, соціальними педагогами програма молодіжних, підліткових клубів стає для їх юних учасників справжньою школою життєтворчості. Ця школа навчає правилам суспільних комунікацій, формує навички адекватної поведінки у важких ситуаціях, сприяє зняттю стресів, подоланню сором’язливості та невпевненості у собі.

Клуб – це свого роду театр спілкування, де кожен учасник- “артист”, що розучує безліч соціальних ролей, а “драматургію” кожної ролі випишує і корегує саме життя. І, звичайно, дорослі наставники разом із найкращими помічниками-книжками. Програма клубу тинейджерів обов’язково має включати заходи правової, морально-етичної спрямованості (краще – у формі рольових ситуаційних ігор, тренінгів): “Коли я стану дорослим...”, “Ти потрапив у біду?”, “Ми – це ти і я”.

Створенню довірчої, невимушеної атмосфери у клубі сприятимуть і такі форми спілкування як “Секретна скринька відвертості”, “Пошта довіри”, “Конверт дружніх запитань і чесних відповідей”.

Молодь охоче пограє в економічні ігри у “бізнес-кіндер-класі”: “Своя справа”, “Гроші – поганий хазяїн або гарний слуга”, “Профі без міфів”.

Темами розмов “за круглим столом з гострими кутами” можуть стати, наприклад, такі: “Журавель у небі або синиця у руці?”, “Батьки теж люди”? (за книгою Кена Девіса – “Як жити зі своїми батьками, щоб не втратити глузду”), “ Щасливий той, хто має щастя вдома”(за книгою Гері Чапліна “П’ять мов любові у підлітків”), “Модний – стильний або стильний – модний?”, “Хто не знає минулого – повторить його знову”, “Безконфліктна поведінка – воля або слабкість характеру?”, “Чи легко бути добрим?”, “Ми і світ: парадокси нашого часу”, “Бути чи мати? Ось у чому питання...”, “Цей оманливий світ гламуру”, “Епідемія лихослів’я”. В клубних дебатах молодь вчиться мистецтву діалогу, як найбільш природній і довершеній формі спілкування, опановує ораторські навички, накопичує власну скарбничку жестів, інтонацій, способів прояву почуттів.

Тож дискусійні клуби є серед молоді досить популярними. Їхнім промовистим девізом можуть бути “Три “П””: поговоримо, подумаємо, посперечаємось.

Зустрічаючись в бібліотеці, цілком доречно говорити і сперечатися про книжки. “Читай, не гальмує!” або “Змінюй джерело страждань на джерело знань” – під такими гаслами проходив у Гомельській ЦБС Тиждень тинейджера. В програму подібних тижнів могли б увійти:

- експрес-огляди “Світ нових журналів – він твій”;
- індивідуальні книжкові виставки “Ти – лідер читання”;

- ярмарки читацьких думок: “Інтим-література: заповітна? банальна? відверта? , “Чи ви читали Мураками?”, “Чим сьогодні дивують, про що сперечаються?”, “Кому ти сьогодні кажеш: “Браво!” “Книжкові пристрасті, або Туга за справжнім героєм”.

Клубні активісти виступають ініціаторами бібліотечних акцій “Приведи друга в бібліотеку”, “Подаруй книгу другу”.

Друг, що прийшов до бібліотеки, зацікавився книгою, можливо, теж увіллється у клубну спільноту, приєднається до захоплюючої розмови про вічне й прекрасне, що в усі часи і віки хвилювало юні серця: “Я і ми в присутності любові і смерті”, “Є на землі особлива еліта – безумці, ризикуючі любити”.

На жаль, сьогодні близькість любові та смерті напряму пов’язана з питаннями моралі, способу життя, хибними звичками, що укорочують життя молодим та легковажним.

Важливою суспільною партнерською ініціативою молодіжного клубу та бібліотеки може стати “Тиждень моди на здоров’я” (Гомельська міська ЦБС) під девізом “Час думати– час кохати”. В цей час підліткам пропонуються теми, що визначають життєві стратегії й орієнтири: “Шляхи твого вибору”, “Яким я буду через 15 років?”, “Хочеш бути здоровим– будь!” Формат розмови – шок-урок, ризик-версія, година відвертої розмови.

Пол Ромер, професор менеджменту із США стверджує, що знання це єдиний необмежений ресурс, чий актив від використання тільки зростає. Але ніхто поодиноці не знає стільки, скільки знають всі разом. Тож і збираються “розумники й розумниці” в інтелектуальних клубах для примноження власних знань і займаються вигадкуванням все нових ігор для розуму. Крім вже традиційних брейн-рингів, турнірів знавців– ще й різноманітні рольові історичні, літературні ігри. Або нова інтелектуальна забавка – гра у “безкрилки”, коли складається вірш, пропуски в якому необхідно заповнити крилатими висловами.

Для своїх вдумливих і освічених молодих читачів бібліотека може запропонувати оригінальну серію виставок ”Біографія речей” (“Володар вітру – віяло, “Його величність Гудзик”, “З історії скла”, “Порцеляна і срібло”, “Бісерна казка”, “Побут і ремесла”). На таких виставках органічно поєднуються документний (друковані джерела) і предметний ряд (речі з приватних колекцій, музейні експонати).

Звичайно, клубне спілкування читацької молоді не обмежується тільки колом серйозних, духовних питань. На зустрічах юних бібліофілів є місце для дотепного жарту, веселого конкурсу.

У клубі “Ровесник” Ржевської ЦБС Тверської обл. люблять розігрувати “живі картини”. На Балю квітів – це квіткові картини, символіка. У “Джентельмен-шоу” – конкурс хрестоматійно відомих картин (“Мисливці на привалі”, “Сватання майора”, “Іван-царевич та сірий вовк”, “Знову двійка”). А ще “Ровесники” змагаються в конкурсі “Коли б я був дівчиськом”, придумують “прикольну” рекламу.

Формат спілкування у фан-клубі, що діє в Костромській БФ № 12 – музичні зустрічі, обмін дисками, постерами, футболками. Хлопці і дівчата видають власну газету “Паркан”, в якій не соромляться висловлювати свої “непричесані” думки.

Взагалі для клубного молодіжного середовища існує нескінченна кількість креативних ідей, арт-проектів, іноді трошки шалених. Але насправді все нове починається як неймовірне, а потім стає традицією. Ось ідея виставки дитячих малюнків, де поруч з кожним – фото з тим же (або максимально наближеним) сюжетом. Дуже незвичне і навіть десь шокує художнє враження! З’явилося багато надзвичайно цікавих вуличних акцій – той же буккросинг, наприклад. Або малюнки на асфальті з копіями світових живописних шедеврів. Чи “сміттєвий арт” (облагороджений вуличний непотріб). Симпатична ідея облаштування біля бібліотеки ослінчика, що обертається, із чемним написом поруч: “У дощову погоду це місце – для тебе”. Все це – спроби духовних і творчих пошуків, спроби в колективній діяльності пізнати своє “Я”. А “пізнаючи себе, ніхто не залишиться тим, ким він є” (Т.Манн).

Якщо для молоді клубне об'єднання – школа життєтворчості, то для людей літніх клуб – місце відпочинку душі. У світі, де панує культ вічної молодості і відчайдушна гонка за успіхом, старість викликає суцільну досаду та непорозуміння.

Треба обов'язково повернути старих людей у суспільну свідомість і робити це вже зараз. Хоча б витягуючи їх із домівок – часто самотніх – не один-два рази на рік у «датські» свята. Хоча б цікавлячись їхніми уподобаннями, вміннями, бажаннями, які не зникають з виходом на пенсію... Усупереч рокам вчителі-пенсіонери м. Белово Кемеровської обл. об'єдналися у ... філософський клуб. А пенсіонери Єкатеринбургу оголосили війну телевізорам і завзято опановують комп'ютерну грамотність, до речі, за допомогою молодих волонтерів. А ще солідні за віком, але молоді душею ветерани реалізують у клубах свої найрізноманітніші творчі захоплення: поезією, музикою, театром, живописом, рідкісними книгами тощо. В затишних бібліотечних вітальнях збираються на дружні вечірки, щоб згадати минуле, поділитися цікавими життєвими історіями, враженнями від далеких мандрівок, зустрічей; переглянути фото зі старих альбомів, сімейні реліквії; разом відзначити ювілейні дати. Як це роблять, наприклад, поважні члени клубу “Надвечір'я”, створеного у 2001 р. при Стрільницькій бібліотеці-філії № 32 Бахмацького району. Засідання у “Надвечір'ї” – різні за тематикою та форматом зібрань: вечори-зустрічі, години відродження, виставки народних умільців, години народознавства, години доброти та милосердя: “Збережемо кохання до сивин”, “Добром зігріта старість”, “В парі з тобою ми будемо любити все, що на серці лягло”, “Душа прекрасна любов'ю і ласкою”, “І на тім рушникові...”, “Творча світлина українських хусток”.

Доречною формою зустрічей у клубах ветеранів будуть:

- вечори-вшанування: “Намалюю портрет дідуся, намалюю бабусин портрет”, “ День подяки”;
- вечори-спомини: “Мої роки – круті сходи, де радість і смуток зі мною”, “Сніги, сніги, а за снігами – роки і сивиною вбілена земля”, “Осені вогонь горобиний”, “Пора збирання винограду”;
- пізнавальні заходи: “Бабусю, рідненька, ти все на світі знаєш”, “Секрети баби Галі”, “Ти – мені, а я – тобі”, “Розкажи мені про мене”, “Фольклорна академія”;
- розважальні програми: “Бабусі – приколюсі”, “А ми хлопці хоч куди!”, “Я ще літо...”, “Мелодії весни для осені й зими”, “Ретро-Новий рік”, конкурс – освідчення в любові до бабусь;
- творчі вечори-бенефіси: “Немає віку у натхнення”, “Моя пісня ллється від серця й до серця”.

До зустрічей у ветеранських клубах бібліотека залучає молоде покоління, волонтерів; готує виставки, огляди літератури, що допомагає підняти настрій, зміцнити здоров'я, відволікти від сумних думок, подолати стрес та тяжкі спогади. З тією ж метою до клубів запрошують лікарів, психологів, які порадять методи подолання проблем літнього віку. У свою чергу ветерани теж можуть поділитися і знаннями, і багатим життєвим досвідом, практичними вміннями, надаючи консультації з різних питань всім бажаючим.

Тому, вочевидь, корисні клуби, що об'єднують різновікових учасників – об'єднують спільними захопленнями, інтересами до якоїсь справи. Іноді ці інтереси досить незвичні. Серед 52 читацьких об'єднань Пермської ЦБС є, наприклад:

- клуб симпатичного зору;
- клуб сищиків;
- клуб постмодерністів;
- клуб “Добрий домовик”;

Є навіть клуб під назвою “Хочеться кохати”. В бібліотеках можна зустріти Клуб історичної правди, Школу доброї краси і Школу етикету і навіть... музично-кулінарні клуби. Так, саме

музика і кухарське мистецтво є предметом захоплення учасників клубу камерного спілкування “Натхнення” Центральної публічної бібліотеки м. Новоуральська (http://cultural-ural.ru/library_clubs.html). Фішкою клубу є традиція до кожного засідання випікати щось нове і смачненьке за рецептами відомих виконавців, композиторів, співаків. Метою клубу “Екологія побуту” при Орловській обласній бібліотеці ім. І.Буніна (<http://www.buninlib.orel.ru/ekol.htm#4-2>) є екологічна освіта населення, формування екологічного мислення, підвищення рівня екологічної культури. В програмі зустрічей– “Квіти у нашому домі”, “Саду вклоніться”, “Праця в саду без науки – що без голови руки”, “Скарби бджолиного вулика”, “Раціон на завтра: екологія харчування”, “Здоров’я дарують рослини”, “Екологія одягу”, “Брати наші менші”, “Захоплює квітникарство: жартома і серйозно”.

Ось так, і жартома і серйозно відбуваються спілкування в бібліотечних клубних об’єднаннях. Всі їхні члени – зараз читачі бібліотеки, хоча дехто з них ними не були. Клуби водночас є і об’єктами бібліотечного впливу (інформаційного, культурного, виховного), і суб’єктами, що теж впливають на бібліотечне (навіть ширше – суспільне) середовище, разом з колективом бібліотеки створюючи “команду культурних перетворювачів” (термін – з прилуцького досвіду).

Клуб за інтересами, як і будь-який живий організм, розвивається згідно природних, логічно обумовлених процесів. Перший етап – це фаза первинного сприймання. На другому відбувається формування групових норм та цінностей. Далі – можливий конфлікт (боротьба за лідерство, стикання особистих та групових інтересів тощо). На наступному етапі настає перетворення клубу з групи-асоціації в групу-кооперацію, націлену на продуктивну діяльність. В цій діяльності розкриваються зовсім нові горизонти, якщо клуб набуде статусу громадської організації. Так значно розширюються проектні перспективи клубу (в т.ч. спільно з бібліотекою). Є дуже багато прикладів вдалого соціального партнерства бібліотечних установ з “третім сектором”. Теми можливих проектів:

- “В колі сім’ї”: збереження родовідної пам’яті, сімейних традицій, формування світогляду, громадянської позиції жителів села;
- “Ми –краплини із криниці роду”;
- “Жіночі клуби на селі як засіб реалізації суспільних ініціатив”;
- “На шляху до соціальної зрілості: підвищення рівня адаптації молодих інвалідів до сучасного життя”;
- “Це наша земля і нам на ній жити”;
- “Минуле для майбутнього: створення музею історії села”.

Чим довше і цікавіше триватиме фаза продуктивної діяльності клубу з активною участю в ній всіх його членів – тим довший в нього буде вік.

Клубне об’єднання припиняє своє існування, коли в його учасників вичерпаний особистий інтерес і інтерес до предмету спільної діяльності.

Нове життя в клуб може вдихнути зміна лідера, прихід нових членів – яскравих особистостей, осучаснення формату спілкування. В будь-якому випадку, навіть недовге існування читацького об’єднання в бібліотеці – це корисний досвід людських відносин, професійних пошуків і досягнень.

Козьма Прутков уявляв щастя будівлею, в якій дружба зводить стіни, а любов утворює купол. Ми всі бажаємо, щоб ці стіни були міцними, а маківка – світлою та високою. Якщо хтось відчує, що для нього клуб – це і є та сама вимріяна будівля– клуб повинен існувати!

1. Артамонова Г. Летопись продолжается /Г.Артамонова //Библиотека.–2006.–№4.–С.14-16.
2. Бойко Л., Ромахина Н. Сибирячки могут все /Л.Бойко, Н.Ромахина //Библиополе.–2007.–№ 3.–С.52-55.
3. Горностаева Л. Центр дозвілля – бібліокраїна /Л.Горностаева //Бібл. форум України.–2007.–№1.–С.18-19.
4. Горох Т., Скворцова В. Не только краезнание, но и краелюбие / Т.Горох, В. Скворцова //Библиополе.–2006.–№8.–С.54-57.
5. Демидова О. Садовниками не рождаются /О.Демидова //Библиополе.–2007.–№ 3.–С.56-57.
6. Домаренко Е.В. Культурно-досуговая деятельность библиотек: науч.-метод. пособие /Е.В.Домаренко.–М.:Либерея-Бибинформ,2006.–80с.– (Библиотекарь и время .–XXI век; вып. 44).
7. Захарина С.Е. Клубы по интересам – форма общения деловых людей / С.Е.Захарина //Библиотечное дело – XXI век: Науч.-практ. сб.–2004.–Вып. 1 (7).–С. 168-173.
8. Иванова І.Ф. Читацькі об'єднання в публічних бібліотеках: особливості розвитку і діяльності [Електронний ресурс] / Ф.Іванова.– Режим доступу: <http://www.lib.uu.ru.net/inode/p-2/46022.html/>-Загол. з екрану.
9. Карзникова Л.Г. Клубная работа: чья это функция / Л.Г.Карзникова //Библиотека.–2002.–№ 2.–С.18-21.
10. Кирш В. Если мир не интересен, приходите – покудесим /В.Кирш //Библиотека.–2006.–№ 2.–С.45-47.
11. Клубы по интересам в библиотеке: метод. рекомендации /ГБИЛ; Сост. В.И.Пудов.–М., 1986.–39с.
12. Кулемина Е. Центр притяжения-личность /Е.Кулемина //Библиотека.–2002.–№ 1.–С. 55-56.
13. Кунилова Н.От “Очага” в”Черемушках” теплее /Н.Кунилова//Библиотека.-2006.-№1.-С.2-3.
14. На допомогу організації читацького клубу за інтересами в бібліотеці: метод. рекомендації /Мін-во культ. УРСР, Держ. респ. б-ка УРСР ім.КПРС .–К., 1990.–18с.
15. Олзоева Г.К. Массовая работа библиотек: Учеб.-метод.пособ.- М.: Либерея-Бибинформ, 2006.–119с.–(Библиотекарь и время. XXI век; Вып. 43).
16. Работа с читателями /Б.В.Банк, Л.В.Беляков, А.Н.Ванеев и др.].–М.:Книга, 1981.–296с.: ил.
17. Розанов В.В., Рыбаков В.Н. Анализ опыта и перспективы совершенствования деятельности любительских клубов и объединений /В.В.Розанов, В.Н.Рыбаков.–М.: Мин. культуры СССР, 1988.–102с.
18. Романюк С. Читацькі об'єднання в бібліотеці: спілкуймося разом /С.Романюк //Бібліотечна Дніпропетровщина.–2006.–№5.–С.93-94.
19. Цупрова Е. Драгоценная рамка, или Новый формат классики /Е.Цупрова //Библиополе.–2007.–№ 10.–С.9-11.
20. Читацький клуб: його надбання і проблеми: з досвіду роботи читацьких клубів за інтересами у б-ках Микол. обл. / ДБ України, Миколаїв. обл. наук. б-ка ім. О. О. Гирьова, Миколаїв.філ. Київ. державного ін-ту культ.–К., 1992.–10с.
21. Шаблій Е. Дар, предначертанный судьбой / Е.Шаблій // Библиополе.–2007.–№ 10.–С.53-55.
22. Шурыгина Г. «Хозяюшки» собирают гостей / Г.Шурыгина // Библиополе.–2007.–№ 3.–С.49-51.